№ 193 Հոկտեմբերի 17 (29) 1881 Հոկտեմբերի 17 (29) № 193

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլ, կէս տարվանը 6 ռուբլ։
Առանձին համարները 5 կոպէկով։

Թիֆլիսում դրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

Ոտարարաղարացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի եւ տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մասնաւոր եւ հասարակական կեանք։—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Նամակ Բագուից։ Ներքին լուրեր։—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Նամակ Թիւրքիայից։—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ։ Տաճկական տիպերից։

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԵՒ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

—

Ներկայ համարում տպված Բագուի նամակը առիթ է տալիս մեզ հետեւեալ դատողութիւններն անելու։

Ամեն անհատ ունի իր մասնաւոր եւ իր հասարակական կեանքը, իր ներքին եւ իր արտաքին կեանքը։ Իւրաքանչիւրի մասնաւոր կեանքը սահմանափակվում է իր նեղ շրջանում, իր ընտանիքում, իսկ մարդու հասարակական կեանքը որոշվում է այն յարաբերութիւններով, որ մարդն ունի դէպի հասարակութիւնը։

Ամեն կրթված հասարակութեան մէջ մարդու անհատական, ընտանեկան, ներքին կեանքը անմատչելի է լինում հասարակական քննադատութեան համար. ոչ ոք իրան իրաւունք չէ համարում խառնվել մարդու ընտանեկան կեանքի մէջ, յարձակվել այդ կեանքի եղանակի վրա, հրապարակական դատաւոր հանդիսանալ մարդու ներքին, ընտանեկան բարոյականութեան վրա, քանի որ նա չէ դուրս գալիս նեղ, ընտանեկան, անհատական, տնային շրջանակներից եւ չէ շոշափում հասարակութեան բարոյական կամ նիւթական շահերը։ Ընդհակառակն մարդու հասարակական գործունէութեան իւրաքանչիւր քայլը, այսինքն մարդու յարաբերութիւնները դէպի դրսի հասարակութիւնը, լինում են հասարակական ամենախիստ քննադատութեան առարկայ։

Այսպէս է լինում կրթված հասարակութիւնների մէջ։ Իսկ մեզանում ընդհակառակն. մենք անչափ ներողամիտ ենք դէպի մարդկանց հասարակական կեանքը, իսկ իւրաքանչիւրը մեզանից իր իրաւունք է համարում ինքնակոչ դատաւոր հանդիսանալ մարդու ընտանեկան, ներքին կեանքի եղանակի վրա, դատաւոր հանդիսանալ ուրիշի անհատական, անձնական բարոյականութեան վրա։

Այդպիսով մարդու ներքին, ընտանեկան կեանքը, այդ կեանքի եղանակը, մարդու աշխարհայեցողութիւնը, նրա բարոյական եւ կրօնական համոզմունքները,—հասարակութեան ամենախիստ քննադատութեան առարկայ են լինում. իւրաքանչիւրը մեզանից իրաւունք է համարում ուրիշի անհատական բարոյականութեան վրա դատաւոր հանդիսանալ, նրան պատժել մինչև անգամ իր անձնական յարաբերութիւնը նրա հետ փոխելով. իսկ մի մարդ որ, օրինակ, հարստացել է ամենաանարգելի միջոցներով, կոչոպել է ուրիշներին թղթախաղի մէջ, սեփականացրել է ուրիշի կայքը, սուտ թղթադրամով իր համար կարողութիւն է շինել,—այդ տեսակ մարդուն ոչ ոք չէ քննադատում, այդ տեսակ մարդուն ամենքը յարգում և պատում են, այդ տեսակ մարդուն ընարում են մինչև անգամ հասարակական ամենապատուաւոր պաշտօնների վրա։

Աւելորդ է ասել թէ այդ տեսակ հասարակութիւն որքան ընդունակ է որ և է բարոյական, մտաւոր և տնտեսական առաջադիմութեան, աւելորդ է ասել, նոյնպէս, թէ այդ տեսակ հասարակական ընթացքը որքան բարի օրինակ կարող է ծառայել նոյն հասարակութեան նոր, թարմ սերունդի համար։

Ահա մի հայ երիտասարդ, որ համալսարանում ուսում է առնում, վերադառնում է հայ հասարակութեան մէջ. և ի՞նչ է տեսնում նա։ Այն անձինք, որոնք պէտք է պատժվին յանցանքի համար, բռնած ունեն մեր հասարակութեան մէջ ամենապատուաւոր տեղեր...

Պարզ է որ փոքր առ փոքր նրա մէջ էլ կը հաստատվի այն համոզմունքը, թէ կարելի է գործել ամենաանարգելի գործերը, միայն թէ հարստութիւն ձեռք բերվի,—և նա կը յարգվի հասարակութենից։

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԲԱԳՈՒԻՑ

—

Հոկտեմբերի 2-ին

Մեր ամբոխի անուան վարկը օտար հասարակութիւնների աչքում վայր գցող գլխաւոր պատճառներից մէկը կարող է համարվել հայ վաճառականներից շատերի անազնիւ վարմունքը օտարների առաջ, նա մանաւանդ մի շատ տխուր երեւոյթ, որ նրանց շրջանում վերջին ժամանակները շատ յաճախ է կրկնվում։ Ցայտնի է, որ Կովկասցի վաճառականների մեծամասնութիւնը երկար տարիներ Ռուսաստանի հետ անմիջապէս առեւտրական յարաբերութիւններ ունենալով և շատերը իրանց հաւատարմութեամբ գրաւելով յայտնի ռուս ֆաբրիկանտների և վաճառականների հաւատը, շատ ժամանակ վերջիններից մեծ քանակութեան ապառիկ ապրանքներ առնելով տեղափոխում են Կովկաս և այդպիսով նա, որի սեպհական կապիտալը հազիւ տասն հազարի է հասնում, կարողանում է տարվայ ընթացքում մի քանի հարիւր հազարների չափ առեւտուր կատարել։ Այդ տեսակ հաւատ ռուսաստանցիների կողմից՝ ի հարկէ անհրաժեշտ է մեր վաճառականների համար, և թանդ արժէ մանաւանդ հայ վաճառականների համար, որոնք այդ հանգամանքով առաւել են օգտվում, քան թէ ուրիշները։ Բայց, դժբաղդաբար, վերջին տարիները ռուսաստանցիները հետզհետէ սկսում են թուլացնել իրանց հաւատը դէպի կովկասցիները, շնորհով մեր մի քանի վաճառականների, այն էլ գրեթէ բացառապէս հայերի, անազնուութեան։ Մի քանի տարիներ շարունակ Ռուսաստանից ապառիկ ապրանքներ բերելով Կովկաս, հայ վաճառականը կանոնաւորապէս վճարում է ամենայն տարի իր պարտքերը մինչև այն ժամանակ, երբ նա արդէն լիովին համոզեցնում է ռուսաստանցիներին իր ազնուութեան մէջ և տակաւին գրաւում նրանց հաւատը։

Այդ ժամանակ հայ վաճառականի ազնուութեան կապանքները բոլորովին թուլանում են և նա մի տարի ևս կապելով մեծ գումարի ապրանք, տեղափոխելով նրան իր հայրենիքը, յանկարծ հրատարակում է իրան պարտատէրերի առաջ անանկացած և իր բոլոր կայքը գրելով մի որ և է մօտ ազգականի կամ բարեկամի անունով, առաջարկում է կրեդիտորներին բաւականանալ մի ռուբլու տեղ 10 կամ 20 կոպէկով, կամ թէ չէ բոլորովին հրաժարվում է նրանց վճարելուց։ Այդպիսի դէպքեր շատ են պատահում։ Այդ, դժբաղդաբար, վերջին տարիները ռուսաստանցիները հետզհետէ սկսում են թուլացնել իրանց հաւատը դէպի կովկասցիները, շնորհով մեր մի քանի վաճառականների, այն էլ գրեթէ բացառապէս հայերի, անազնուութեան։ Մի քանի տարիներ շարունակ Ռուսաստանից ապառիկ ապրանքներ բերելով Կովկաս, հայ վաճառականը կանոնաւորապէս վճարում է ամենայն տարի իր պարտքերը մինչև այն ժամանակ, երբ նա արդէն լիովին համոզեցնում է ռուսաստանցիներին իր ազնուութեան մէջ և տակաւին գրաւում նրանց հաւատը։

Այդ ժամանակ հայ վաճառականի ազնուութեան կապանքները բոլորովին թուլանում են և նա մի տարի ևս կապելով մեծ գումարի ապրանք, տեղափոխելով նրան իր հայրենիքը, յանկարծ հրատարակում է իրան պարտատէրերի առաջ անանկացած և իր բոլոր կայքը գրելով մի որ և է մօտ ազգականի կամ բարեկամի անունով, առաջարկում է կրեդիտորներին բաւականանալ մի ռուբլու տեղ 10 կամ 20 կոպէկով, կամ թէ չէ բոլորովին հրաժարվում է նրանց վճարելուց։ Այդպիսի դէպքեր շատ են պատահում։

Այս ասելով վաճառականը մօտ բերեց կադին ճոխ կերպով ասղնեգործած ոսկեայ թելերով մի բաճկոնակ, որի արժողութիւնը հաւատար էր 2,000 պիաստրի։

Սէլիմ աղան ընդունեց հանդերձեղէնը խորամանկ ժպիտով և նոյն րոպէին ձեռքը դրաւ բաճկոնակի գրպանը, բայց տեսնելով նրա դատարկութիւնը, հանեց այն տեղից իր ձեռքը զգալի անբաւականութիւնով։ Այնուհետև նա դիմեց դէպի բէգը ու հարցրեց։

—Դու ինչ պատասխան ունես քեզ արդարացնելու համար։

—Շատ, պատասխանեց նա. Հասանը ինձ ծաղրածու չինեց. այսպիսի գործողութիւնը արժանի է պատժի և այս պատճառով ես մտադիր չեմ հատուցանել նորան 6,000 պիաստրը։

—Այդ կը վճռվի այն ժամանակ միայն, երբ որ զօրանի հետ կը խորհրդակցեմ, սառնութիւնով պատասխանեց Սէլիմ աղան, և հանելով գրպանից իւղոտած զօրանը՝ սկսեց թերթել այն։

—Ի դէպս, արտաբերեց նա, ընդհատելով զօրանի թերթելը—դու ինձանից ամարանոց էիր կամենում գնել, որի վարձը հատուցանում էիր ինձ 7,000 պիաստր, հիմա վեր առ այն, և ես կը տամ քեզ 10,000-ով։

Լէրովէ-բէգը անբաւականութեամբ ծռեց իր կերպարանքը։ Քո կամքն է, փնթփնթաց նա փոքր ինչ մտածելուց յետոյ։

—Ուրեմն վերջացած է, շտապով հարցրեց կադին։

—Վերջացած է, պատասխանեց տխրութիւնով Լէրովէ-բէգը։

Սէլիմ աղան հենց որ իմացաւ այս՝ նոյն րոպէին սկսեց զօրանից կարդալ վճիռը, ուր ասվում էր թէ՝ ամեն մարդ որ ուղղափառին կաշխատի ծաղրածու դարձնել՝ նա արժանի է սաստիկ պատժի։

—Տեսնում ես, Հասան, ուսերը շարժելով դիրել, թէ այն օրը ինչ օրն է և կարելի է արդեօք իրեն երես լուանալը թէ ոչ։ Ո՛չ, այսօր չորեքշաբթի է, իսկ նա միայն ուրբաթ օրերն է լուանում երեսը, ուրեմն շուտով պէտք է հագնի իր բաճկոնակը ու հոգաթափները, ձգի իր վրա ֆէսը՝ և նրա տուալէտը պատրաստ կը լինի։

Այնուհետև Սէլիմ աղան ուղղորվում է դէպի «դատաստանական դահլիճը», որ մի փոքրիկ ուցած սենեակ է և որի կահ-կարասիքը կայանում է մի բարձից ու գորգից։ Կադին վսեմաբար ծալապատիկ բազմում է բարձի վրա և հրամայում է բերել լցրած ղալիանը և փոքրիկ ըմպանակով էլ պատուան սուրճը։ Այդ միջոցին երկու հակառակ կուսակցութիւնքը պատկառելի կերպով կանգնած են դատաւորի առաջ։

Ատենի բացուելովը մտնում են երկու մահմետականներ, բէգն ու վաճառականը, որ յետ մըղելով երկու բայաներին՝ պահանջելով ասում են կադիին։

—Նախ հարկաւոր է ուղղաւաններին լսել, բայան կարող է սպասել։

Քրիստոնեայքը առանց որ և է ընդդիմութեան, հեռանում են դէպի անկիւնը և մահմետականները սկսում են իրանց գանգաթը։

—Ես Լէրովէ բէգի համար թանկագին հանդերձեղէններ բերի, սկսեց վաճառականը։ Բայց մինչև ցայսօր նորանից չը ստանալով ոչինչ վարձ՝ ես պահանջեցի այն, բայց բէգը փոխանակ խոստացած 8,000 պիաստրի՝ հատուցանում է ինձ 2,000, ասելով որ, իբր թէ ամենքը սկսեցին ծաղրել նորան, երբ որ առաջին անգամ նրեցաւ նա դուրսը նոյն հանդերձով։ Բայց ես կարծում եմ, որ այս իրողութիւնը ոչ ինչ յարաբերութիւն չունի մեր պայմանի հետ. Նայիր, Սէլիմ աղա, ես քեզ համար մի բաճկոնակ բերի, որ համոզվես և տեսնես, որ ապրանքիս մէջ ոչինչ ծիծաղաշարժ բան չը կայ։

Ես Սէլիմ-աղային մի անգամ հարցրի, թէ կարելոր դէպքերին օրէնքի ո՞ր կանոններին ես դիմում։

Սրա վրա կադին կեղծաւոր կերպով պատասխանեց, թէ մեր օրէնքը կայանում է զօրանից, Մուլտկից, սուլթանների զանազան հրամանագիրներից, նախնական վճիռներից և աւանդութիւններից։

Ահա թէ մտքերի ինչ խառնուրդներից և անմտութիւններից, հրամանագրութիւններից և պատուէրներից, որ սրանից հազար տարի առաջ են լոյս տեսել, կադին դուրս է բերում իր վճիռները և այնպէս որ, նրան կարդարացնի, ով որ իրեն մեծ բաղդիշ է տուել։

Նրա գործողութիւնների մասին ճիշտ գաղափար կազմելու համար, ունկնդիր լինենք Սէլիմ-աղային իր դատաստանական պարտաւորութիւնները կատարելիս։

Առաւօտեան մօտ ժամի տասն է, բայց կադին դեռ ևս քաղցր քունն է վայելում, չը նայելով որ ամբողջ մի ժամ է, որ երկու հակառակ կուսակցութիւնքը սպասում են ատենի բացվելուն։ Բայց որովհետև այն երկուսն էլ քրիստոնեայք են, այս պատճառով չիքուքչին (զալեան պատրաստողը) հարկաւոր չէ համարում իր պարոնին անհանգստացնել։ «Անասունները» (բայա նշանակում է՝ անասուն), կարող են սպասել, մտածում է նա ինքն իրան։

Վերջապէս կադին զարթնում է, իրանից թափ է տալիս իր բոլոր կեղտոտութիւնները, որոնց հետ նա անց է կացրել ամբողջ գիշերը, ձգձգվում է ու յօրանջում։ Այնուհետև սկսում է մտաբերել, թէ այն օրը ինչ օրն է և կարելի է արդեօք իրեն երես լուանալը թէ ոչ։ Ո՛չ, այսօր չորեքշաբթի է, իսկ նա միայն ուրբաթ օրերն է լուանում երեսը, ուրեմն շուտով պէտք է հագնի իր բաճկոնակը ու հոգաթափները, ձգի իր վրա ֆէսը՝ և նրա տուալէտը պատրաստ կը լինի։

Այնուհետև Սէլիմ աղան ուղղորվում է դէպի «դատաստանական դահլիճը», որ մի փոքրիկ ուցած սենեակ է և որի կահ-կարասիքը կայանում է մի բարձից ու գորգից։ Կադին վսեմաբար ծալապատիկ բազմում է բարձի վրա և հրամայում է բերել լցրած ղալիանը և փոքրիկ ըմպանակով էլ պատուան սուրճը։ Այդ միջոցին երկու հակառակ կուսակցութիւնքը պատկառելի կերպով կանգնած են դատաւորի առաջ։

Ատենի բացուելովը մտնում են երկու մահմետականներ, բէգն ու վաճառականը, որ յետ մըղելով երկու բայաներին՝ պահանջելով ասում են կադիին։

—Նախ հարկաւոր է ուղղաւաններին լսել, բայան կարող է սպասել։

Քրիստոնեայքը առանց որ և է ընդդիմութեան, հեռանում են դէպի անկիւնը և մահմետականները սկսում են իրանց գանգաթը։

—Ես Լէրովէ բէգի համար թանկագին հանդերձեղէններ բերի, սկսեց վաճառականը։ Բայց մինչև ցայսօր նորանից չը ստանալով ոչինչ վարձ՝ ես պահանջեցի այն, բայց բէգը փոխանակ խոստացած 8,000 պիաստրի՝ հատուցանում է ինձ 2,000, ասելով որ, իբր թէ ամենքը սկսեցին ծաղրել նորան, երբ որ առաջին անգամ նրեցաւ նա դուրսը նոյն հանդերձով։ Բայց ես կարծում եմ, որ այս իրողութիւնը ոչ ինչ յարաբերութիւն չունի մեր պայմանի հետ. Նայիր, Սէլիմ աղա, ես քեզ համար մի բաճկոնակ բերի, որ համոզվես և տեսնես, որ ապրանքիս մէջ ոչինչ ծիծաղաշարժ բան չը կայ։

Այս ասելով վաճառականը մօտ բերեց կադիին ճոխ կերպով ասղնեգործած ոսկեայ թելերով մի բաճկոնակ, որի արժողութիւնը հաւատար էր 2,000 պիաստրի։

Սէլիմ աղան ընդունեց հանդերձեղէնը խորամանկ ժպիտով և նոյն րոպէին ձեռքը դրաւ բաճկոնակի գրպանը, բայց տեսնելով նրա դատարկութիւնը, հանեց այն տեղից իր ձեռքը զգալի անբաւականութիւնով։ Այնուհետև նա դիմեց դէպի բէգը ու հարցրեց։

—Դու ինչ պատասխան ունես քեզ արդարացնելու համար։

—Շատ, պատասխանեց նա. Հասանը ինձ ծաղրածու չինեց. այսպիսի գործողութիւնը արժանի է պատժի և այս պատճառով ես մտադիր չեմ հատուցանել նորան 6,000 պիաստրը։

—Այդ կը վճռվի այն ժամանակ միայն, երբ որ զօրանի հետ կը խորհրդակցեմ, սառնութիւնով պատասխանեց Սէլիմ աղան, և հանելով գրպանից իւղոտած զօրանը՝ սկսեց թերթել այն։

—Ի դէպս, արտաբերեց նա, ընդհատելով զօրանի թերթելը—դու ինձանից ամարանոց էիր կամենում գնել, որի վարձը հատուցանում էիր ինձ 7,000 պիաստր, հիմա վեր առ այն, և ես կը տամ քեզ 10,000-ով։

Լէրովէ-բէգը անբաւականութեամբ ծռեց իր կերպարանքը։ Քո կամքն է, փնթփնթաց նա փոքր ինչ մտածելուց յետոյ։

—Ուրեմն վերջացած է, շտապով հարցրեց կադին։

—Վերջացած է, պատասխանեց տխրութիւնով Լէրովէ-բէգը։

Սէլիմ աղան հենց որ իմացաւ այս՝ նոյն րոպէին սկսեց զօրանից կարդալ վճիռը, ուր ասվում էր թէ՝ ամեն մարդ որ ուղղափառին կաշխատի ծաղրածու դարձնել՝ նա արժանի է սաստիկ պատժի։

—Տեսնում ես, Հասան, ուսերը շարժելով դի-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՏԱՃԿԱԿԱՆ ՏԻՊԵՐԻՑ

—

Ցաճիկների առտիճանաւորների շրջանի ամենաառաջին տիպը, անկասկած կարող է համարվել կադին (դատաւորը), նա՝ որի գործողութիւնքը արեւելքում առած են դարձել իբրև գաղափար անբարոյականութեան, կաշառակերութեան և խորամանկութեան։ Սորա մասին պատմած վէպերը հազարներով կարելի է համարել, որոնցով և կարելի էր լցնել քանի մի հատոր գրքեր։

Ես առիթ ունեցայ ծանօթանալու Ցաճկաստանի քանի մի գաւառներում ամենատեսակ կադիների պատկերների հետ և այս պատճառով ինձ իրաւունք եմ համարում նկարագրելու կադիի իսկական պատկերը իր յատուկ գոյներով։

Կադիութեան պաշտօնը ստանալու համար շատ ուսում չէ հարկաւոր։ Ով որ երեք տարվայ չափ ուսում է առել որ և է մէդրէսսէի մէջ, կարողանում է զօրանի ընթերցանութիւնը, գրելը և կարդացածի պատմելը, հասկանում է տաճկական լեզուն, նա կարող է կադիութեան պաշտօնին յուսալ։ (Այս նկարագրութեանս մէջ գլխաւորապէս աչքիս տակն ունեմ բօսնիացւոց կադիին, ինչպէս առաւել հետաքրքիր տիպ)։

Մահմուդ փաշայի կենսագրութեան վերաբերութեամբ, մենք իմացանք, թէ ինչ աստիճանի ինչին տեղն է բռնում տաճկերէնի իմանալը, եթէ միայն կադիութեան պաշտօն ստացողը ունի պաշտպաններ։ Այն օրինակ էլ մի հերցեգովինացի կադի, Սալիմ-աղա անունով, բացի իր մայրենի սէրբիական լեզուից, այնքան էր իմանում տաճկականը, որքան որ հարկաւոր էր իրեն համար զանազան բաղդիշները նշանակելու։ Որովհետև, ինչպէս որ ասում էին՝ կադիի բոլոր վճիռները կախումն ունեն բաղդիշների քանակութիւնից։

Ես Սէլիմ-աղային մի անգամ հարցրի, թէ կարևոր դէպքերին օրէնքի ո՞ր կանոններին ես դիմում։

Սրա վրա կադին կեղծաւոր կերպով պատասխանեց, թէ մեր օրէնքը կայանում է զօրանից, Մուլտկից, սուլթանների զանազան հրամանագիրներից, նախնական վճիռներից և աւանդութիւններից։

Ահա թէ մտքերի ինչ խառնուրդներից և անմտութիւններից, հրամանագրութիւններից և պատուէրներից, որ սրանից հազար տարի առաջ են լոյս տեսել, կադին դուրս է բերում իր վճիռները և այնպէս որ, նրան կարդարացնի, ով որ իրեն մեծ բաղդիշ է տուել։

Նրա գործողութիւնների մասին ճիշտ գաղափար կազմելու համար, ունկնդիր լինենք Սէլիմ-աղային իր դատաստանական պարտաւորութիւնները կատարելիս։

Առաւօտեան մօտ ժամի տասն է, բայց կադին դեռ ևս քաղցր քունն է վայելում, չը նայելով որ ամբողջ մի ժամ է, որ երկու հակառակ կուսակցութիւնքը սպասում են ատենի բացվելուն։ Բայց որովհետև այն երկուսն էլ քրիստոնեայք են, այս պատճառով չիքուքչին (զալեան պատրաստողը) հարկաւոր չէ համարում իր պարոնին անհանգստացնել։ «Անասունները» (բայա նշանակում է՝ անասուն), կարող են սպասել, մտածում է նա ինքն իրան։

Վերջապէս կադին զարթնում է, իրանից թափ է տալիս իր բոլոր կեղտոտութիւնները, որոնց հետ նա անց է կացրել ամբողջ գիշերը, ձգձգվում է ու յօրանջում։ Այնուհետև սկսում է մտաբերել, թէ այն օրը ինչ օրն է և կարելի է արդեօք իրեն երես լուանալը թէ ոչ։ Ո՛չ, այսօր չորեքշաբթի է, իսկ նա միայն ուրբաթ օրերն է լուանում երեսը, ուրեմն շուտով պէտք է հագնի իր բաճկոնակը ու հոգաթափները, ձգի իր վրա ֆէսը՝ և նրա տուալէտը պատրաստ կը լինի։

Այնուհետև Սէլիմ աղան ուղղորվում է դէպի «դատաստանական դահլիճը», որ մի փոքրիկ ուցած սենեակ է և որի կահ-կարասիքը կայանում է մի բարձից ու գորգից։ Կադին վսեմաբար ծալապատիկ բազմում է բարձի վրա և հրամայում է բերել լցրած ղալիանը և փոքրիկ ըմպանակով էլ պատուան սուրճը։ Այդ միջոցին երկու հակառակ կուսակցութիւնքը պատկառելի կերպով կանգնած են դատաւորի առաջ։

Ատենի բացուելովը մտնում են երկու մահմետականներ, բէգն ու վաճառականը, որ յետ մըղելով երկու բայաներին՝ պահանջելով ասում են կադիին։

—Նախ հարկաւոր է ուղղաւաններին լսել, բայան կարող է սպասել։

Քրիստոնեայքը առանց որ և է ընդդիմութեան, հեռանում են դէպի անկիւնը և մահմետականները սկսում են իրանց գանգաթը։

—Ես Լէրովէ բէգի համար թանկագին հանդերձեղէններ բերի, սկսեց վաճառականը։ Բայց մինչև ցայսօր նորանից չը ստանալով ոչինչ վարձ՝ ես պահանջեցի այն, բայց բէգը փոխանակ խոստացած 8,000 պիաստրի՝ հատուցանում է ինձ 2,000, ասելով որ, իբր թէ ամենքը սկսեցին ծաղրել նորան, երբ որ առաջին անգամ նրեցաւ նա դուրսը նոյն հանդերձով։ Բայց ես կարծում եմ, որ այս իրողութիւնը ոչ ինչ յարաբերութիւն չունի մեր պայմանի հետ. Նայիր, Սէլիմ աղա, ես քեզ համար մի բաճկոնակ բերի, որ համոզվես և տեսնես, որ ապրանքիս մէջ ոչինչ ծիծաղաշարժ բան չը կայ։

Այս ասելով վաճառականը մօտ բերեց կադիին ճոխ կերպով ասղնեգործած ոսկեայ թելերով մի բաճկոնակ, որի արժողութիւնը հաւատար էր 2,000 պիաստրի։

Սէլիմ աղան ընդունեց հանդերձեղէնը խորամանկ ժպիտով և նոյն րոպէին ձեռքը դրաւ բաճկոնակի գրպանը, բայց տեսնելով նրա դատարկութիւնը, հանեց այն տեղից իր ձեռքը զգալի անբաւականութիւնով։ Այնուհետև նա դիմեց դէպի բէգը ու հարցրեց։

—Դու ինչ պատասխան ունես քեզ արդարացնելու համար։

—Շատ, պատասխանեց նա. Հասանը ինձ ծաղրածու չինեց. այսպիսի գործողութիւնը արժանի է պատժի և այս պատճառով ես մտադիր չեմ հատուցանել նորան 6,000 պիաստրը։

—Այդ կը վճռվի այն ժամանակ միայն, երբ որ զօրանի հետ կը խորհրդակցեմ, սառնութիւնով պատասխանեց Սէլիմ աղան, և հանելով գրպանից իւղոտած զօրանը՝ սկսեց թերթել այն։

—Ի դէպս, արտաբերեց նա, ընդհատելով զօրանի թերթելը—դու ինձանից ամարանոց էիր կամենում գնել, որի վարձը հատուցանում էիր ինձ 7,000 պիաստր, հիմա վեր առ այն, և ես կը տամ քեզ 10,000-ով։

Լէրովէ-բէգը անբաւականութեամբ ծռեց իր կերպարանքը։ Քո կամքն է, փնթփնթաց նա փոքր ինչ մտածելուց յետոյ։

—Ուրեմն վերջացած է, շտապով հարցրեց կադին։

—Վերջացած է, պատասխանեց տխրութիւնով Լէրովէ-բէգը։

Սէլիմ աղան հենց որ իմացաւ այս՝ նոյն րոպէին սկսեց զօրանից կարդալ վճիռը, ուր ասվում էր թէ՝ ամեն մարդ որ ուղղափառին կաշխատի ծաղրածու դարձնել՝ նա արժանի է սաստիկ պատժի։

—Տեսնում ես, Հասան, ուսերը շարժելով դի-

հել և միշտ գրեթէ անողները եղել են հայ վաճառականներ, ինչպէս անցեալ տարիները մի ժամանակ արին՝ Բալասի Միրզաբէկեան, Ստեփաննոս Թառայեան, Աշուղեաններ և ուրիշ շատերը, որոնց անունները չը պիտի հասարակութենից ծածկվեն։ Բայց այս քանի օրերս մի այդպիսի քաջագործութիւն արաւ մի ինչ որ զարբաղցի Յ. Պ-եան անունով վաճառական որը այս բոպէիս Բագուի հասարակութեան հետաքրքրութեան առարկան է դառել։

Գարնանը Մոսկվայում հաւաքելով մօտ 400 հազարի ապրանք և տեղափոխելով նրան Բագու, Պ. գնում է Նիժնի-Նովգորոդեան տօնավաճառը և այստեղ հրաւիրելով կրեդիտորներին հացկերոյթի,—առաջարկում է նրանց 25 կօպէկ մի բուբլու փոխարէն և խոստանում է մի տարուց յետ տալ ևս 25 կօպէկ։ Կրեդիտորներին՝ առաջին անգամ այդ տարօրինակ առաջարկութիւնը անհաւատալի է թվում, բայց երբ ճշմարտախօս Պ. հաւատացնում է նրանց թէ ինքը ճշմարիտն է ասում, այն ժամանակ նրանք, ի հարկէ, չեն համաձայնվում, չը հաւատալով նրա խօսքերին թէ իբրև ապրանքը բաց թողնելով Բագուի մէջ զտնազան անդրագէտ պարսիկ վաճառականներին, սրանցից ոչ մի ապահովութիւն չէ ստացել և այժմ նրանք բոլորովին հրաժարվում են Պ-եանին իրանց պարտքերը վճարելուց։ Պ-եանը չատ է աշխատում համոզել կրեդիտորներին առաջարկած գումարով բաւականանալ, բայց երբ բոլոր ջանքերը ապարդիւն են մնում և նրան չէ յաջողվում մոլորեցնել պարոտատէրերին, այն ժամանակ նա գալիս է Բագու և այստեղ բոլոր ապրանքները և ուրիշ կայքերը հաստատելով իր աներոջ Վ.-եանի վրա, ինքը աշխատում է արտասահմանեան անցաթուղթ ձեռք բերել և փախչել արտասահման, բայց այդ քայլը ևս չէ յաջողվում նրան, որովհետև այս քանի օրերս հասնելով Բագու յայտնի ֆարբիկանտների՝ Մօրոզովի և Լակունչիկովի հաւատարմատար Զսկոլինսկին արդեզք է դնում Պ—ի ճանապարհորդութեան, քանի որ նա միայն Մօրոզովին պարտ է, ինչպէս ասում են, մօտ 30 հազար բուբլ։

Իսկ ինչ վերաբերվում է Վ.-ին, որի անունով Պ-եանը հաստատել է իր բոլոր կայքը, նա ևս անգործ չէ և ինչպէս հաւատացնում են ամենայն օր մեծ գումարների վէքսելներ է ներկայացնում դատարանին, որոնցով նա իր փեսայից պահանջում է իբրև թէ իրան հասանելի գումարը։

Այդ վէքսէլները ի հարկէ սուտ են և Վ.-եանը այդ անում է լոկ այն մտքով, որ իր փեսայի պարտատէրերին յուսահատացնէ, բայց վերջինները հաստատապէս վճռել են գործը դատաստանի միջոցով առաջ տանել և այժմ պահանջում են օրինաւոր հաշուապահական գրքեր, որ նա օրէնքի համաձայն պարտաւոր էր ունենալ, քանի որ առաջին կարգի վաճառական է։ Ասում են, որ կապած ապրանքներից մօտ 40 հազար բուբլ գումարի ուղարկվել է Լենկորան։

Այդպէս ուրեմն, ինչպէս երևում է, գործը չատ հետաքրքրելի պիտի դառնայ և ես հետևանքի համար կը հաղորդեմ իր ժամանակին «Մշակի» ընթերցողներին։ Հարկաւոր չէ մոռանալ, որ Վ.-եանը մի յայտնի աստիճանի բարոյական դիրք է բռնում հասարակութեան մէջ։ Այդպիսի դէպքերի վրա, իմ կարծիքով, հայ հասարակութիւնը չը պիտի թեթև աչքով նայի, կարծելով թէ նրանք վիրաբերվում են մասնաւոր կեանքին և չունեն ոչ մի հասարակական նշանակութիւն։ Եթէ այսօր հայ հասարակութիւնը քիչ թէ չատ ծանօթ է օտար ազգերին, սրանով մենք մեծ մասամբ պարտական ենք մեր վաճառականներին, որոնք միայն անմիջական յարաբերութիւններ ունեն օտարների հետ և որոնք մի յայտնի աստիճանի ներկայացուցիչներ են համարվում մեր հասարակութեան կողմից։ Սակայն ինչ գաղափար կարող է կազմել օտարազգին հայ ժողովրդի մասին, հանդիպելով այնպիսի անձանց, որոնք կուրացած լինելով նեղ և կեղտոտ շահասիրութեան զգացմունքով, չեն ճանաչում ոչ թէ միայն ազգային, այլ նաև անձնական ինքնասիրութեան գաղափարը։ Հայ հասարակութիւնը առհասարակ և մասնաւորապէս հայ վաճառականները եթէ համամիտ չեն այդպիսիների հետ, պէտք է միշտ թշնամական աչքով նայեն նրանց վրա, թոյլ չը տան նրանց մտնել ոչ մի հասարակական շրջան, անվայել համարեն մինչև անգամ նրանց երեսին նայելը, որպէս զի օտարները չը կարծեն թէ ամբողջ հայ հասարակութիւնը կազմված է վերև յիշվածների նմաններից։ Բագուի հասարակութիւնը կարծես թէ հասկացել է այդ և Պ-եանը այժմ ոչ մի տեղ ընդունված չէ։ Բայց երկար կը տևի, արդեօք, այս արհամարհանքը. մի քանի տարուց յետոյ, հասարակութիւնը չի ընդունի արդեօք դարձեալ նոյն մարդուն, մոռանալով նրա անցեալը։

Շիրվանզադէ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

«Тифл. Объявл.» լրագիրը լսել է որ այս օրերս Թիֆլիսի փօստատանից գողացել են երկու փողաւոր ծրարներ, որոնցից մինը 1,000 բուբլ, իսկ երկրորդը 5,000 բուբլ գումարով։ Դատաստանական քննութիւն է նշանակված։

—

Գողութիւնները Թիֆլիսում յաճախ են պատահում։ Շատ ժամանակ չէ Երևանեան հրապարակի վրա գտնված Մէկէնչտօկի խանութը անյայտ գողերը կոտրեցին և տարան այնտեղից ոսկեայ իրեղէններ 10,000 բուբլ գումարի։ Իսկ երէկ, հոկտեմբերի 15-ին գողերը կոտրեցին մի խանութ Միջի-Փողոցում։

—

Ֆրանսիացի յայտնի ձեռնածու Կազընեօվի ներկայացումների մէջ ամենից չատ գրաւում են մի կողմից նրա զարմանալի յիշողութեան փորձերը, իսկ միւս կողմից այն որ նա կապել է աալիս իրան մի սիւնակի մօտ, և այդպէս ոտքերը, ձեռքերը, ծնկները և վիզը կապած նըստած է և կարողանում է վառել մի պապիրոս, գոտակը ծածկել գլխին, ածել այլ և այլ գործիքների վրա, ատրճանակից արձակել և մինչև անգամ իրան մօտ, վրանի տակ, հասարակութիւնից ուղարկված մարդու հագուստը, մատանին, ժամացոյցը առնել և մարդուն գետնի վրա դցել, առանց որ իր ձեռքերը կապերից ազատված լինէին, կամ ինքն տեղից շարժվէր։ Դա մի գաղտնիք է թէ ինչպէս է անում նա այդ։ Ոմանք կարծում են թէ նա գործում է էլեկտրական ոյժի օգնութեամբ։

—

Մամուլի տակից դուրս եկաւ և մենք էլ չը նորհակալութեամբ ստացանք Հումպէրտի «Աղքատ մանուկ» գրքոյկի հայերէն թարգմանութիւնը։ Թարգմանողներն են Գ. Խաչատրեանց և Գ. Տէր-Գևոնդեանց։ Դախվում է «Կովկասեան» և «Կենտրոնական» գրավաճառանոցներում։ Հատով գնողների համար գինը 20 կօպէկ է, իսկ գումարով գնողներին զիջումն կը լինի, եթէ ուղղակի դիմեն հետևեալ հասցէով. Тифлисъ, на Авлабаръ Г. Григору Матинянцу.

—

Ստացանք 20 բուբլ պ. Քիւրքճեանին հասցնելու, նրա ֆոտոգրաֆիական ժողովածուի համար պ. Եպիսկոպոս Գրիգորեան Յարութիւնեանցից։

—

«Մշակի» ներկայ համարում ապում ենք մի քանասիրական «Տաճկական տիպերից» վերնագրով, որ Արշակ քահ. Տէր-Ստեփանեանցի թարգմանութիւնն է։

—

«Порядокъ» լրագրի Թիֆլիսի թղթակիցը հերքում է որ պրոֆէսսոր Խվոլսոն քաղաքից տուած ճաշի ժամանակ խօսած լինէր իր ճառի մէջ հայոց ազգի ինքնագոյութեան մասին։ Պրոֆէսսորը խօսել է, ասում է ռուս թերթը, հայոց գրականութեան զարգացման մասին և մինչև անգամ յանդիմանել է հայ հասարակութիւնը որ նա չէ մշակում իր հարուստ անցեալի մտաւոր գանձերը։ Բացի սրանից պրոֆէսսորը յայտնել է մի միտք, որ համակրելի է Կովկասի ամեն ազգութեան համար, այն է որ մեծ պետութեան վնաս չէ, ընդհակառակն օգուտ է, եթէ հպատակ փոքր ազգութիւնները կը զարգանան անհատապէս, կը զարգացնեն իրանց ազգային յատկութիւնները, իրանց գրականութիւնը ու մայրենի լեզուն։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՑԻՑ

—

Կ. Պոլիս, 3 հոկտեմբերի

Թէպէտ մտադիր չէի անցեալ փոստով ևս առանց նամակի թողնել ձեր ընթերցողներին, բայց բաւական յոգնած էի մի քանի մասնաւոր նամակներով և մէկ երկար յօդուածով պ. Մարկոս Աղաբէկեանին պատասխան։ Իմ այստեղ յարուցած տնտեսական խնդրի առիթով անցեալները նա մի շարք յօդուածներ էր գրել «Մասիսին». հարկաւոր էր քիչ խօսել ծերունի պուբլիցիստի հետ այդ մասին։ Պ. Աղաբէկեանի գլխաւոր տեզիսը ապահովութեան խնդիրն էր, որի պակասութիւնից Հայաստանի մէջ, իբր թէ ոչինչ չէ կարելի անել. այս պատասխանը չատերից էի լսած, վասն որոյ հարկաւոր էր բոլորի հաշիւը միասին տեսնել, այդ պատճառով պարտաւորվեցայ անցեալ փոստով ձեզ դրելու փոխանակ. նուիրել ժամանակս մի քանի յօդուածներին, որոնք արդէն երևացին «Մանզումէի» մէջ։ Ապահովութեան խնդրի պոչից բռնողները եթէ ուզում են համոզվել իրանց առաջ բերած փաստերի զարգակութեան մէջ, թող կարդան իմ պատասխանը պ. Աղաբէկեանին, որ կաշխատեմ ուղարկել ձեզ, երբ ձեռք կը բերեմ «Մանզումէի» այն համարները։

Հիմա խօսեմ այն նիւթի մասին, որի վրա մնացի անցեալ անգամ. խօսքս մնաց պ. Կարապետ Փանոսեանի գծագրած պլանի վրա հայոց տնտեսական միութեան համար, որի կազմողը և առաջնորդը, ինչպէս ձեզ յայտնի է, եղաւ այս անգամ ինքը Ներսէս պատրիարքը։

մեց դէպի նա կաղին,— որ Լէբովզ-բէգը բոլորովին արդար է, որ չէ կամենում հաւատացնել քեզ 6.000 պիաստրը։

Ամբաստանողը յայտնելով իր տնբաւականութիւնը, ողբում է անիրաւութեան վրա և յետ է պահանջում իր ընծան։

Սէլիմ աղան հաստատում է, որ նա այն իրեն արդէն ընծայել է, և եթէ որ միւս անգամ էլ կը սկսի ընդդիմութիւնը, կը հրամայի որ իրեն փայտով թակեն։ Զայրացած վաճառականը փախչում է այնտեղից ու կաղին էլ իր կողմից չչնջելով յայտնում է բէգին, որ չուտ բերի նա հաստատութեան թուղթը։

Վերջապէս հերթը հասնում է երկու քրիստոնէից։

Մօտ ժամանակս մենք մի չնչին գործի համար կուռեցինք, սկսում է ամբաստանողը,—կարող եմ հաւատացնել, որ կռիւը Միրկոն սկսեց—ու ես էլ բարկացած գոչեցի «քո մոմերը թող անիծված լինեն», այս պատճառով Միրկոն հանեց դանակը և ինձ վիրաւորեց։ Զորս ամիս անկողնումն էի պառկած ու համարեա մահուան դուռն էի հասած։ Ես պահանջում եմ յանցաւորի սաստիկ պատիժ և 2,000 պիաստր էլ վարձատրութիւն։

—Մօտ արի, ցոյց տուր ինձ վէրքդ, հրամայում է Սէլիմ-աղան։

Հէնց որ ամբաստանողը կատարում է նրա հրամանը, կաղին մեղադրվածից ծածուկ նրան մի յայտնի նշան է ցոյց տալիս։ Ամբաստանողը վախենում է, որովհետև նա իր գործը այնքան հասարակ և պարզ էր համարում՝ որ իր հետ մի հատ պիաստր էլ չի վեր առել, այս անգամ աւելորդ համարելով բաղդիշը։ Բարկացած կաղին հրամայեց նորան յետ կանգնել։

—Միրկո, ցոյց տուր ինձ դանակդ, հրամայեց Սէլիմ աղան։

Կոչվածը արդէն պատրաստվել էր այդ բանի համար, ինչպէս մի փորձված անձ։ Նա հանում և իր կօլանը (գօտի, որի վրա կախված է զէնքը) և դնում այն կադրի ոտների առաջ։ Վերջինը նոյն բոպէին շօշափում է պատեանը և նրա մէջ բացի դանակը գտնում է և քանի մի ոսկեայ դրամներ։ Ինքնաբաւ կերպով ժպտալով նա յարգանքով է դրաւում կօլանն ու դանակը ու վճիռ կարդում։

—Մոմերի անիծելը այնպիսի մի սարսափելի յանցանք է, որ Միրկոն մինչև անգամ իրաւունք ունէր յանցաւորին սպանելու։ Վերջինի գանգատը մերժում է և պահանջում է նրանից դատաստանական ծախսերի վճարը և «դատարանին անիրաւացի կերպով նեղացնելու» համար, նա պէտք է չորս շաբաթ բանտը նստի։ Բայց կարելի է այս պատիժը փոխարինել օրական 10 պիաստր տուգանքով։

Հէնց որ քրիստոնեայքը հեռանում են այնտեղից՝ դարձեալ լսվում է մի խռովութեան ձայն։ Ժողովրդեան մեծ բազմութիւն խմբվում է դատաւորի տան առաջ և դատ է պահանջում։ Ցաճիկը հրապարակից քրիստոնէի օրիորդ է առևանգել և այլ երկու տաճիկների օգնութեամբ անպատուել է նրան իր տանը։ Օրիորդի հօր աղաչանքներից ոտիպված, քրիստոնեայքը ժողովեցին խմբովին, տունը շրջապատեցին, ազատեցին օրիորդին և գերեցին այն երեք առևանգներին։ Բոլոր քրիստոնեայքը թուով մօտ երեսուն հոգի, երդվում են իրանց բողոքի ճշմարտութեան մասին, թշուառ օրիորդը կոծելով, խոստովանվում է իր խայտառակութիւնը, բայց մեղադրված տաճիկը ուրանում է իր արածը։

—Դու վկաներ ունես, հարցնում է նրանից կադին։

—Մուլային և Սուլէյմանը, պատասխանում է մեղադրվածը, կարող են հաստատել հակառակը։

—Վա՛հ, չէ՞ որ դրանք սրա գործակիցներն են, գոչում է բազմութիւնը— դրանք նպաստեցին սրան առևանգութեան միջոցին։

—Մի՞թէ ճշմարիտ է։

—Երդվում ենք ինչպէս ճշմարիտ ուղղափառներ, ոչ, գոչում են տաճիկները։

Ուրեմն դուք ապատ էք, լակոնական ոճով յայտնում է Սէլիմ-աղան։

Ի՞նչպէս երեք յանցաւոր տաճիկների խօսքերին աւելի նախադասութիւն է տրվում, քան թէ երեսուն անկողմնապահ քրիստոնեայ վկաներին, գոչում է յուզված ամբոխը։

—Ղօրանի մէջ ասված է, որ մի մահմեդականի վկայութիւնը աւելի ճշմարիտ պէտք է համարել, քան թէ աշխարհիս բոլոր գեաւուրներինը, հանդարտութիւնով պատասխանում է կադին։— Եթէ կամենում էք որ հաւատամ ձեզ, բերէք չորս մուսուլման վկաներ։

Բազմութիւնը զգալով իր տկարութիւնը և տեսնելով որ բոլորը ի զուր է՝ ցրվում է։ Միայն օրիորդի հայրը գոչում է յուսահատված, այս չը լսված անիրաւութեան դէմ։ Կադին առանց մի վատ խօսքը արտասանելու իր կավասներին (ոստիկանութեան զինուորներ) նշան է տալիս։

—Ալի, Ահմեդ, տուէք այդ անհաւատարիմ շանը 100 վայտի զարկ, այն պատճառով որ՝ դա անպատուեց արդարադատութիւնը։

Թշուառական հօրը կորզում են խելացնորութեանը հասած օրիորդի ձեռներից և առանց յապաղելու ենթարկում են նրան սահմանեալ պատժին, այնուհետև դուրս են գցում նրան շուկայի մէջ անզգայացած և արեան մէջ շաղախված։

Հէնց այն ժամանակ երբ Սէլիմ-աղան մի առանձին ախորժակով վայելում է սուրճը, տուն է մտնում նրա մօտ երիտասարդ տաճիկը և թեթև կերպով բարևելուց յետոյ՝ ասում է։

—Ռեռի, ինձ փող է հարկաւոր էլի, խնդրեմ փոքր ինչ տաս։

—Անպիտան, դու ինձանից ամենաանխիղճ կերպով ես օգուտ քաղում։ Ես չէ՞ որ քեզ յայտնեցի մօտերքումս, որ այսուհետև էլ ինձանից էլ ոչինչ չը սպասես։

—Ինչ արած, ես էլ խօմ չեմ կարող ուրիշին խաբել։ դատաւորի ոչ մի դատարկ աեղ էլ չը կայ....

—Անխիղճ, զգուշացիր որ ես...

—Լաւ, լաւ, քեռի, մի բարկանար, կամենաս գրազ կը դամ քեզ հետ, որ դու այսօր առատ բաղդիշներ չես ստացել և հէնց այդ պատճառով վատ տրամադրութեան մէջն ես։

—Ճշմարիտ է քո ասածը, քթի տակ խօսալով ասում է կադին, ծածկաբար պահելով կօլանը բարձի տակ։

—Գոնէ սովորցրու ինձ, ինչպէս գտնեմ փոքրերը, դարձեալ շարունակեց երիտասարդ տաճիկը։

—Հըմ, հըմ, բացականչեց կադին փոքր ինչ մտածելուց յետոյ— ինչ կը լինէր եթէ դու համաձայնվէիր ձեռք բերել հացը սուտ վկայութեան միջոցով։

—Ես ինքս էլ էի մտածում դրա մասին, պատասխանեց նա,—բայց բաւականին մեծ է այդ մասին հակառակորդների թիւը....

—Ինչ որ կը վերաբերվի այդ արդելքին, քո կողմը այն գերազանցութիւն կայ, որ դու իմ քրոջս որդի ես։ Կացիր ինձ մօտ և առաջարկիր քո վկայութիւնը գանգատվողներից այն կողմին՝ որ հարուստ է։

—Վատ չէ, բառանչում է մտածելով երիտասարդը։

—Դու չուտով կունենաս առիթ սկսելու քո գործունէութիւնը։ Ահա գալիս են երկուսը։

Ես ճշմարիտ որ տանը մօտեցան երկու քրիս-